

ASPECTES SANITARIS I CULTURALS DE LLEIDA DURANT LA SEGONA MEITAT DEL REGNAT D'ISABEL II

Manuel CAMPS i SURROCA
Manuel CAMPS i CLEMENTE

Lleida era considerada pels forasters i visitants i des de temps immemorial una ciutat petita i lletja, o com deia un cronista de la comitiva de Cosme de Mèdicis l'any 1668: *la ciudad no es nada bella, siendo sus calles tortuosas, estrechas y sucias*¹.

A meitats del segle XIX, encara només disposava d'un sistema molt primitiu de clavegueram del qual s'escapaven les aigües residuals directament al carrer i empestaven l'ambient.

Per escrits de l'historiador i erudit Josep Lladonosa sabem que els últims dotze anys del regnat d'Isabel II (1856-1868) van ser molt importants en el desenvolupament urbanístic i sanitari de la ciutat.

Diu el mateix autor que durant aquest període la població sobrepassava els 19.000 habitants i l'ajuntament emprengué les màximes realitzacions urbanístiques del segle, tal com la prolongació i eixample del passeig de Ferran, l'enderroc de les muralles, l'alineació dels carrers, el millorament de les clavegueres, la neteja, la construcció de jardins, etc.

L'any 1866 componien el quadre sanitari de la ciutat 47 facultatius entre metges (sis), metges cirurgians (catorze), cirurgians (onze), farmacèutics (set) i veterinaris (nou)². Entre tots ells van destacar per la seva tasca social i ciutadana els doctors Jaume Nadal Meroles, Lluís Roca i Florejachs i Josep Oriol Combelles.

En el terreny polític predominaren els moderats sobre els progressistes de tendència republicana, situació que duraria fins la revolució de setembre de 1868. Un testimoni inèdit de l'època resident a Lleida escrivia en les seves

¹ CAMPS CLEMENTE, M.; CAMPS SURROCA, M.: *L'evolució de la higiene a la ciutat de Lleida*. Butlletí Mèdic. Col·legi Oficial de Metges de Lleida. Núm. 22, maig de 2000, 18-20.

² AML. Caixa 1558.

memòries que *en aquella época de gobiernos moderados nadie se atrevia a hablar de política y los hombres que pertenecian al partido liberal y democrático (entonces no se hablaba de república) eran tenazmente perseguidos y trasladados a Fernando Po, y los que podían escapaban espatriados al extranjero de modo que los significados liberales no estaban tranquilos porque cuando menos lo pensaban les echaban mano*. Malgrat aquesta persecució, els liberals es reunien clandestinament i conspiraven.

Per altra part, dominava *la gente de sotana* i havia alcaldes corregidors que els divendres de quaresma visitaven les cuines de les cases sospitoses amb la finalitat de comprovar si guisaven carn. En aquella època el Pare Claret i Sor Patrocini dominaven sobre la reina Isabel II i els governs es feien al seu caprici. Gairebé ningú podia deixar d'assistir a missa i confessar en temps de quaresma perquè els rectors de les parròquies anaven per les cases a recollir els butlletins de confessió i *¡ay del que no lo tuviera y lo mirasen de reajo ya podía contar que iba al portón!*.

En el seu escrit es confessava liberal tot dient que *“como algunos de mi familia comía el pan de la emigración por sus ideas liberales y como mi padre también había siempre pertenecido al partido liberal, no podía menos de seguir las mismas huellas, porque corría por mis venas aquella sangre”*.

Finalment, a causa de les persecucions i desterraments que sofrien els liberals - tant militars com paisans -, els quals no podien estar tranquils a casa seva, es van unir i van conspirar tots per fer la revolució, la qual succeí el dia 29 de setembre de l'any 1868 sota el crit de *abajo los Borbones*.

Durant aquells dotze anys, l'acte polític més important va ser la vinguda a la ciutat de la reina Isabel II a primers d'octubre de 1860, amb motiu de la inauguració del ferrocarril. Arribà en tren procedent de Barcelona, acompanyada del seu marit Francesc i de l'infant i futur rei Alfons XII.

També aquell any es parlava molt de la guerra de l'Àfrica, amb l'èxit del general O'Donnell i el valor i temeritat del general Prim amb els voluntaris catalans. Aquells fets bèl·lics eren tema diari de conversa, fins el punt que la gent de Lleida cantava cançons i es venien romanços al·lusius a la contesa, un dels quals resava així:

*Adiós madre mia que marcho de aquí
A pisar las playas del marroquí
No te cause pena tal separación*

*Adiós madre mía de mi corazón
Aunque esté ausente y lejos de aquí
Por eso madre mía no te olvides de mí, etc...*

L'empremta i el record del còlera de 1854.- Dèiem abans que aquest període de 1856-1868 es caracteritzà sobretot pel desenvolupament urbanístic de Lleida. El viu record de l'epidèmia de còlera de 1854 probablement va ser un dels factors que contribuí també a engegar la sèrie de reformes de la ciutat, la més gegantina de totes l'enderroc de les muralles iniciat l'any 1860.

En el fons del pensament de la humanitat ja es devia haver instal·lat feia temps el concepte de que més valia viure en espais oberts que no tancats per les muralles de les ciutats, encara que aquestes impedisin l'entrada de persones afectades pels contagis, els quals com una gota d'aigua gairebé continua sacsejaven les nostres poblacions des de l'Edat Mitjana.

Els dirigents dels pobles, assessorats pels coneixements de la Higiene, veien clar que era pitjor l'amuntegament de la gent en habitacles petits i bruts, amb carrers estrets i clavegueres obertes a l'exterior, que no l'entrada de malalts contagiosos procedents d'àrees infectes.

L'any 1856 el record del còlera encara era molt punyent. Solament cal pensar que a la parròquia de Sant Joan, la més important de la ciutat, havien mort 116 persones durant els mesos de setembre i octubre, d'un total de 261 traspassats aquella anyada³.

L'actitud dels sanitaris de la ciutat va ser molt lloable, destacant entre altres el cirurgià Francesc Inglés en la seva missió de vigilància nocturna per prestar els primers socors als colèrics⁴; també sobresortiren el practicant de farmàcia Antoni Saura, que treballava a la botiga de Pifarré, i el practicant de cirurgia Antoni Domingo, el qual atenia per 20 sous diaris els malalts de l'hospital de colèrics que s'instal·là a l'exconvent de Caputxins⁵.

El 1864 encara persistien les reminiscències de l'epidèmia. Prova d'això és que el metge Sebastià Aran demanava una certificació d'haver visitat a l'hospital de colèrics establert en el citat convent de Caputxins.

³ Arxiu Parroquial de Sant Joan de Lleida. Òbits.

⁴ AML. Actes Municipals. Any 1856 (sessions de 20 de febrer i 13 de juny).

⁵ AML. Actes Municipals. Any 1856 (sessió de 16 de març).

S'acordà demanar informació al que fou alcalde durant el temps de l'epidèmia, Ramon Soldevila, el qual digué que en l'últim terç de l'any 1854 Lleida fou cruelment afligida pel contagi i va haver-hi la necessitat d'habilitar les sales de la casa de Maternitat per albergar els atacats que no cabien en les de l'hospital; i atès que aquesta casa era contigua a la de dementos i molt pròxima a la de caritat, s'acordà encarregar el servei facultatiu als professors dels establiments de Beneficència, entre els quals hi figurava el citat Aran que desenvolupà l'encàrrec amb assiduïtat i cura⁶.

El 13 de desembre els germans cirurgians Sebastià i Evarist Gaspar sol·licitaren també una certificació de la seva assistència als malalts amb motiu del servei extraordinari que s'establí durant l'esmentada epidèmia. Soldevila, de la mateixa manera que en el cas anterior, informà molt favorablement i remarcà la freqüència de la seva actuació i, sobretot, l'escassa i mòdica retribució que reberen a causa de la manca de fons en les caixes municipals.

Es va esgotar el gel del pou de Lleida i va ser necessari aportar-ne del d'Alguaire, el qual es distribuïa gratuïtament als malalts que indicaven els metges que els assistien⁷.

Aquella epidèmia havia generat una ajuda del govern destinada a socórrer les famílies més necessitades dels pobles afectats de la província. El 19 de març de 1856 el governador s'adreçava a l'ajuntament i li comunicava que la Junta Municipal de Beneficència, amb la finalitat de fer front a les despeses extraordinàries que es van produir a l'hospital de colèrics, reclamava 744 rals i 22 morabatins de la quantitat que rebé la ciutat. El comú no va poder atendre aquesta recomanació, donat que les ajudes eren destinades íntegra i exclusivament als pobres⁸.

Aquell any es decidí també reparar l'empedrat dels carrers més deteriorats. Hi havia un gran toll o llac a la plaça de la Llibertat, immediat a la vorera. Martí Castells, en funcions de segon alcalde de l'ajuntament presidit per Ramon Castejon, preocupat per les qüestions sanitàries va manifestar el mal estat en que es trobava la carretera des de l'entrada al passeig de la plaça de Ferran fins a la porta de Magdalena, i que alguns veïns s'havien ofert a posar grava davant de les seves cases, amb la condició de que els serveis

⁶ AML. Actes Municipals. Any 1864. Folis 286v. i 295v.

⁷ AML. Actes Municipals. Any 1856 (sessió de 25 d'abril).

⁸ AML. Actes Municipals. Any 1856 (sessió de 19 de març).

municipals els hi traguessin el llac que hi havia. L'ajuntament acceptà la proposta, un cop conclosa la reparació de la travessia⁹.

La visita de la Reina, l'enderroc de les muralles i l'eixample de la ciutat.- Malgrat els esforços de les institucions continuaven les mancances higièniques. Eren freqüents els bans dels alcaldes on també abundaven les normes de caràcter sanitari. Per exemple, vorejant l'epidèmia de 1854 tenim el de l'alcalde Francesc Maria Martorell publicat el 24 de gener d'aquell any, abans de l'inici del contagi; i el signat conjuntament per l'alcalde primer Ramon Castejon i l'alcalde segon, el metge Martí Castells, del 2 de juny de 1855, ja passada l'epidèmia¹⁰.

L'any 1859, ja molt pròxim a l'inici del procés de l'enderroc de les muralles, l'alcalde constitucional Manuel Fuster i Arnaldo publicava un ban el 9 d'agost on manifestava que el dictava pel fet d'observar *con sentimiento la culpable indiferencia con que son mirados los bandos de policia Urbana que dictaron mis antecesores. La actual calurosa estación y los riesgos que puede ofrecer me imponen la sagrada obligación de cuidar con perseverante anhelo de la salud del pueblo*¹¹.

L'11 de gener de 1860 el tinent d'alcalde Dídac Joaquim Ballester proposava una sèrie d'obres públiques destinades a millorar la ciutat, com la construcció d'un nou hospital i un teatre amb més capacitat, etc. Entre els plans hi havia l'enderroc de l'església de Sant Joan per construir un temple més gran i la millora dels carrers amb un bon sistema d'empedrat, alineació i desguàs. Tots van estar-hi d'acord, tant els membres de l'ajuntament presidit per Manuel Fuster com contribuents tant destacats com el metge Jaume Nadal Meroles i Domènec de Gomar.

Però el que més preocupava a l'alcalde Fuster era dur a terme l'eixample de la ciutat, degut a que el seu reduït perímetre no permetia satisfer les condicions adequades de salubritat i comoditat dels seus habitants, més encara si es tenia en compte la previsió d'augment de la població a les comarques del Pla d'Urgell i Llitera arran dels dos canals pròxims a construir-se¹².

⁹ AML. Actes Municipals. Any 1856 (sessió de 17 de gener).

¹⁰ AML. Caixa 1418.

¹¹ AML. Caixa 1418.

¹² AML. Actes Municipals. Any 1860 (sessió de 20 de juny).

La primera idea era iniciar les obres per la part de la Magdalena. Però atès que s'esperava la immediata visita de la Reina, es començaren les millores pel camí que anava des de l'estació del ferrocarril fins a la plaça de Sant Francesc, carrers per on passaria la comitiva reial, porta d'entrada, etc.

Amb la finalitat d'enaltir i fer més lluïts els actes s'encarregà al metge Lluís Roca i Florejachs la composició d'un himne en català al·lusiu a les circumstàncies.¹³

Es volia que l'entrada de la Reina tingués lloc pel baluard del Carme, motiu pel qual s'acordà practicar un forat a l'esmentat baluard per construir-hi una porta d'accés que s'anomenaria del Príncep Alfons.

A finals d'agost ja s'havien decidit els pressupostos destinats a l'embelliment de la ciutat, l'ensorrament dels carrers, la construcció d'un mirador al Palau Episcopal des d'on la Reina podria contemplar els focs d'artifici, la vestimenta dels gegants, etc.¹⁴.

Passada l'efemèride tornà a ocupar el primer lloc de l'atenció municipal l'enderroc de les muralles. Tan gran era l'interès de l'alcalde Fuster, que el 10 d'octubre comunicà al ple de l'ajuntament que l'havia sol·licitat pel seu compte a la reina, donada la urgència i gran importància de l'assumpte.

El primer que es va decidir fou eixamplar la Porta del Príncep Alfons de la muralla del Carme i el portell immediat a l'entrada del passeig de Ferran. D'aquesta manera es facilitava el pas a les moltes persones i carruatges que transitaven per aquella porta en direcció a l'estació del ferrocarril, i es permetia sortir pel portell els carros i cavallerisses i col·locar-los a la ribera del Segre els dies de mercat¹⁵.

El pla seguia endavant, de manera que el 12 de gener de 1861 el diputat a Corts pel districte de Lleida, Pere Abades, avançava a l'alcalde Fuster que el govern havia donat llum verda al projecte. Una Reial Ordre de 13 de gener autoritzava l'enderroc dels llenços que anaven des de la porta de Sant Antoni a la de Boters, i des de la de Ferran a la de Magdalena¹⁶.

Mentrestant es preparaven els plànols de la que seria l'estructura de la nova ciutat. A més, donat que les obres havien de representar una feina enorme i

¹³ AML. Actes Municipals. Any 1860 (sessió de 20 d'agost)

¹⁴ AML. Actes Municipals. Any 1860 (sessions de 25 i 27 d'agost)

¹⁵ AML. Actes Municipals. Any 1860 (sessions de 7 i 14 de novembre)

¹⁶ AML. Actes Municipals. Any 1861 (sessió de 23 de gener)

un gran trasbals per a la ciutat, es posaren una sèrie de condicions destinades a alleugerir els efectes, tal com un termini fix per acabar-les (18 mesos), l'aprofitament que es faria dels materials i dels solars resultants en el cas de que no fossin utilitzats pel ram militar que n'era el propietari, etc.¹⁷

Un punt important que preocupava molt a l'ajuntament era poder fer l'enderroc dels dos panys de muralla a la vegada, atès que es trobaven separats a una gran distància l'un de l'altre pel castell principal. D'aquesta manera es veurien justament complerts els interessos públics, ja que podrien gaudir simultàniament dels beneficis de l'eixample els habitants dels dos costats de la ciutat.¹⁸

El mes de juliol d'aquell any 1861 ja es duia a terme l'esfondrament del baluard del Carme per eixamplar la porta del Príncep Alfons.¹⁹

El 19 d'octubre s'acordà encarregar a l'arquitecte municipal els plànols per a la conducció d'aigua potable a la ciutat procedent de la sèquia de Fontanet amb el corresponent filtre.

A finals de desembre l'ajuntament encarregava a l'advocat Miquel Ferrer que gestionés a Barcelona amb el Capità General del Principat l'autorització de l'enderroc del tros de muralla de Sant Antoni, situat davant el gasòmetre que s'estava construint per a l'enllumenament públic i particular.²⁰

A primers de gener de l'any següent el Capità General autoritzava la demolició dels dos panys que ja coneixem -trams de la porta de Sant Antoni a la de Boters i de la de Ferran a la de Magdalena- començant les obres per l'esmentat tros situat davant el gasòmetre, amb la condició de que els materials resultants es conservessin apilats i en dipòsit fins que el governador militar disposés d'ells.²¹

A començaments d'abril la feina encara no s'havia acabat i a finals de juny s'estaven organitzant els actes per solemnitzar el gran esdeveniment que suposava la inauguració del gas de l'enllumenat. Per altra part, el que més interessava a la ciutat era que els terrenys ocupats per les muralles, un cop enderrocades passessin a la seva propietat, donat que eren dels militars. Una

¹⁷ AML. Actes Municipals. Any 1861 (sessió de 23 de maig)

¹⁸ AML. Actes Municipals. Any 1861 (sessió de 23 de maig)

¹⁹ AML. Actes Municipals. Any 1861 (sessió de 20 de juliol)

²⁰ AML. Actes Municipals. Any 1861 (sessió de 21 de desembre)

²¹ AML. Actes Municipals. Any 1862 (sessió de 15 de gener).

Reial ordre d'11 de juliol concedia al municipi el tram que anava des de l'angle sortint del baluard de Sant Antoni fins a la porta de Ferran²².

Al mes de novembre, atès que s'havia enllestit el treball des de la garita immediata a la porta de Sant Antoni fins a la muralla nova de la porta de Boters, s'autoritza la venda de les portes del portal de Sant Antoni per un valor de 500 rals els ferros i 300 la fusta.²³

Sobre l'edificació de la nova Inclusa.- Poc a poc l'ajuntament anava aconseguint fer-se amb els materials extrets dels baluards i també amb els terrenys militars que havien ocupat. El diputat a Corts citat abans, Pere Abades, comunicava al finent d'alcalde Josep Sol des de Madrid que s'havia aconseguit l'autorització per a l'aprofitament de la pedra arrencada a favor del municipi²⁴.

L'1 de gener de 1863 Josep Sol prenia possessió del càrrec d'Alcalde i, immediatament, una Reial Ordre de 21 de gener concedia a l'ajuntament la citada pedra per poder-se utilitzar en les millores de la població. Restava encara però, l'enderrocament del tram corresponent al portell de Ferran.²⁵

Molt aviat, el 21 de gener, el nou ajuntament redactà un plec de 12 condicions per subhastar tots els llocs públics de la ciutat disponibles i s'obligava als arrendataris a netejar la plaça i a fer-se càrrec de les escombraries que resultessin de la neteja. Una de les disposicions era que els forasters que vinguessin a vendre conills, volateria, ous, etc. havien de situar-se davant de l'hospital d'esquena al temple de la catedral, deixant lliure el pas de les escalinates d'ambdós extrems.

Pocs dies després, la Junta Provincial de Beneficència demanà a l'ajuntament que fixés l'alineació i rasants dels carrers on s'hauria d'edificar la nova casa Inclusa en el terreny de l'hort de la casa de Beneficència. Es va acordar oficial al Governador per manifestar-li que no disposant d'arquitecte municipal, i si únicament d'un mestre d'obres anomenat Pedro Calzada, li demanaven poder disposar de l'arquitecte provincial.²⁶

²² AML. Actes Municipals. Any 1862 (sessió de 2 d'agost)

²³ AML. Actes Municipals. Any 1862 (sessions de 6 i 19 de novembre).

²⁴ AML. Actes Municipals. Any 1862 (sessió de 17 de desembre).

²⁵ AML. Actes Municipals. Any 1863. Foli 27r.

²⁶ AML. Actes Municipals. Any 1863. Foli 34v.

El testimoni de l'època que hem citat al principi del treball, aleshores adolescent i aprenent de picapedrer, ens relata que el seu mestre —conegut com *lo Mingo del Coleche*— el va enviar a Lleida amb la missió d'extreure pedra suau per bastir les parets de la casa de Maternitat. El material era arrancat d'un lloc tocant a Lleida conegut com les *Tejerias* i situat darrera del castell. Es guanyava un jornal de sis rals diaris fent *tasconeres*, és a dir, forats o esclètxes a la roca per posar-hi els tascons i esberlar-la.

Ens segueix explicant que sense saber el que va passar, als tres mesos de treballar es van aturar les obres i es consideraren falses les que s'havien fet fins aleshores. I continuava dient: *Por cierto que el tiempo demostró que hicieron un robo al pobre empresario que quedó allí arruinado, porque la obra quedó con las paredes y los embigados ó maderos puestos sin tejado y completamente a la intemperie y transcurridos veinte y cinco años y muerto ya el empresario continuaron las obras sin tener que hacer ninguna clase de reparación, pues si hubiese sido falsa la obra en veinte y cinco años a la intemperie se hubiera ido al suelo ó hubieran tenido que hacer reparaciones para continuar la obra que hoy es un edificio digno de ser visto.*

Así son las cosas en esta clase de empresas, cuando un arquitecto se empeña en arruinar á un empresario lo hace y no hay quien lo salve; en cambio en muchas obras permiten ellos mismos que se construyan falsas a cambio de obtener pingües beneficios en metálico.

Aquesta va ser una de les vicissituds del llarg recorregut, ple d'entrebancs, que sortosament culminà al final amb la inauguració de la nova casa de la Maternitat, el 9 d'agost de 1889, al cap de 25 anys d'haver-se col·locat la primera pedra.²⁷

Relleu literari i ressò ciutadà del Dr. Lluís Roca i Florejachs.— A part de les preocupacions per la higiene, l'eixample i les construccions d'edificis públics, Lleida s'interessava també pel món de la cultura, en el qual destacà com a màxima figura el doctor Lluís Roca i Florejachs.

Li arribà la fama quan tenia 33 anys i estava en plena activitat intel·lectual. Com es sabut, vivia al número 23 del carrer Major i conservà la lucidesa fins el dia de la seva mort, succeïda el 3 de desembre de 1882 com a conseqüència d'un emfisema pulmonar. En no deixar fills amb la seva

²⁷ LLADONOSA PUJOL, J. *Historia de la Diputación Provincial de Lérida*. Artis Estudios Gráficos. Lérida. 1974. Vol. II. Pàg. 190.

muller natural de París – Elena Cavallir i Portis- va ser l'últim graó d'una llarga nissaga de metges.

En la sessió municipal del 9 de maig de 1863, l'alcalde Sol comunicava la notícia dels tres premis rebuts en els Jocs Florals de Barcelona amb les tres composicions poètiques presentades pel citat metge. S'expressava així:

El Ayuntamiento que se ha enterado con una complacencia de este lauro que tanto honra á uno de sus naturales y que prueba su gran talento, ha deliberado un buen rato para significarle la satisfacción con que esta noticia se ha recibido en Lérida, que puede enorgullecerse de contarlo entre sus hijos; resultando de esta deliberación el acuerdo de que se le felicite en los siguientes términos: El pueblo de Lérida ha sabido con legítimo orgullo el triple triunfo literario obtenido recientemente por U. en los Juegos Florales abiertos en Barcelona. La ciudad hace suyas las glorias de sus hijos, que como U., la honran con su genio; y el Ayuntamiento en su nombre y representación cumple un deber gratísimo felicitando á U. oficialmente con un motivo tan honroso para todos. Lérida no olvidará jamás seguramente un hecho tan señalado en su historia literaria. Sin embargo, el Ayuntamiento quiere conservar recuerdo de el en sus actas y archivos. Al efecto ha tomado el acuerdo de que se pida a usted un ejemplar de sus poesías premiadas, firmado de su mano, para que como preciosa reliquia literaria se custodie cuidadosamente con una copia de esta comunicación. Que sirva esto de satisfacción al Poeta laureado, como servirá de estímulo para la juventud brillante y estudiosa que crece en nuestro derredor; y que á las coronas ganadas por U. en tan gloriosa competencia, vengan a juntarse las de nuevos vates leridanos para honra y prez de la Madre comun.

El dia 16 l'Ajuntament rebia la comunicació del doctor Roca acompanyada de les poesies signades que se li van demanar.

Les composicions eren *Salutació als trobadors catalans*; premiada amb l'Arpa treballada en suro; *Mort del poeta*, a la memòria de Bonaventura Carles Aribau, la qual obtingué el premi de l'Arpa de plata; i *Eternitat d'amor*, que se li premià amb un exemplar magníficament enquadernat de l'obra titulada *Cataluña vindicada*, com a primer accèssit a la Flor natural.

S'acordà per unanimitat imprimir-les en un quadern luxós i repartir-les als ciutadans com a prova d'estima i amb l'objecte de que fossin conegudes.

Els mateixos dies es duqué a terme un gran festival amb motiu del lliurament de les senyeres als orfeons provincials, gran novetat aleshores pel fet de ser la província de Lleida la segona d'Espanya on se celebraven aquestes manifestacions culturals. En els seus respectius i primmirats discursos, l'alcalde Sol i el president honorari de l'Orfeó Lleidatà, Manuel Fuster, enaltiren i destacaren d'una forma molt especial la figura del doctor Roca com a orfeonista poeta (Apèndix documental).

Tan gran va ser el ressò de les recents victòries literàries del Dr. Roca, que també en la sessió municipal del 8 d'agost el secretari va llegir dues poesies seves escrites en català i titulades *Ànima consolada* i *La veu del Tibidabo*, les quals havien estat premiades respectivament en els Jocs Florals de Barcelona celebrats els anys 1860 i 1862. L'Ajuntament, que les va escoltar amb profund silenci, va manifestar la seva satisfacció i acordà que els 20 exemplars de cadascuna d'elles que els hi lliurà el mateix autor, es repartissin entre tots els individus que composaven la corporació municipal.

Seguint amb l'exaltació de la cultura, el 19 d'agost l'Ajuntament se subscrivia a una luxosa edició de *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*. Però tres dies després s'acordà retirar la subscripció i retornar els dos volums que s'havien rebut si no es lliurava el tercer tal com s'havia ofert.

Per aquells dies, el conegut arquitecte Josep Fontseré es comprometia a aixecar el plànol geomètric de la ciutat - que després ha quedat com a clàssic de Lleida- per 3.000 duros. L'ajuntament acordà buscar-ne un de més barat.²⁸

Una de les altres subscripcions literàries de l'Ajuntament duta a terme el 8 d'octubre de 1864 va ser l'obra *Historia de Cataluña y Corona de Aragón* original de Víctor Balaguer i recomanada en el Boletín Oficial, de preu 395 rals de billó.

La preocupació per la verola i per l'assistència domiciliaria de les famílies pobres.- La verola era una malaltia que preocupava a les institucions municipals des de feia anys. El 19 de juliol de 1863 la Junta Provincial de Sanitat escrivia al Governador i aquest comunicava a l'Ajuntament el 6 d'agost la política sanitària que es volia seguir en aquest assumpte i també en relació a l'hospitalitat domiciliaria als pobres.²⁹

²⁸ AML. Actes Municipals. Any 1863. Foli 190r.

²⁹ AML. Actes Municipals. Any 1863. Foli 170r.

La Junta Municipal de Sanitat decidí que es nomenessin dos metges cirurgians retribuïts amb la missió d'empeltar la vacuna en certs dies fixos de cada mes als pobres de solemnitat, i que es destinés un local adequat a la casa capitular per dur a terme aquesta tasca; i que a Lleida i a tots els pobles de la província s'organitzés el corresponent servei sanitari i s'establís l'hospitalitat domiciliaria d'acord amb el que prevenia l'article 64 i següents de la llei municipal.

L'alcalde acordà que es contestés a la Junta que a Lleida imperava l'antic costum establert pels mateixos facultatius de vacunar a tots els nens, rics i pobres, sense cap retribució a canvi; i que, a més, hi havia el precedent de que el seu antecessor va cridar a l'alcaldia a dos facultatius per verificar la inoculació, i després d'una continuada assistència per espai de molt temps es van haver de retirar perquè es presentaven, àdhuc els primers dies, molts pocs nens a vacunar-se malgrat els pregons i edictes que es van fer.

Respecte a l'assistència domiciliaria l'Ajuntament no tenia res disposat, perquè essent insignificants les conductes que es pagaven als metges –fins a l'extrem de no costar a la majoria de famílies més de 20 rals anuals- gairebé no hi havia cap família que no tingués metge assalariat; a més de que hi havia un hospital ben equipat de tot el necessari i on s'assistia magníficament a tots aquells que per manca de recursos no podien pagar.

Per altra part, la Junta de Beneficència municipal comptava amb suficients recursos per a tot i disposava d'un pressupost superior a 118.000 rals.

Per tots aquests motius i raonaments l'Ajuntament es considerarà dispensat de gravar encara més el seu pressupost, ja de per si exigü, atès també que eren moltes les obligacions a les que havia d'acudir.

Sobre l'organització de partits mèdics amb metges titulars per atendre els pobres.- En el Butlletí Oficial de la Província núm. 296, corresponent al dia 21 de novembre de 1864, hi anava inserit el Reglament sobre l'organització de partits mèdics de la Península, de data 9 de novembre.

En el ple de l'ajuntament de 23 de novembre, un cop llegit el citat Reglament, s'acordà nomenar una comissió composta per Magí Casals, Ramon Canalda i Marià Gigó amb la finalitat d'emetre un informe sobre

l'assumpte, tenint en consideració que havent-hi a la ciutat un hospital per als pobres veïns de la mateixa potser podria excusar-se d'aquest servei.³⁰

La citada comissió va informar que Lleida era una població essencialment agrícola i la propietat es trobava molt dividida, motiu pel qual eren molt poques les famílies que no podien pagar al metge, sobretot havent-hi el sistema de conductes amb costos molt baixos. Per altra part, hi havia l'hospital municipal a càrrec del comú.

Per tots aquests motius no creien necessària la institució de partits mèdics, i opinaven que s'haurien d'exposar aquestes raons al governador perquè suspengués l'execució del reglament, o almenys que no es plantegés en tota la seva extensió, atès que amb molts menys facultatius que els designats en ell en podria haver de sobres i no caldria gravar més els fons municipals³¹.

El Governador manifestà que no podia exceptuar a Lleida del Reglament i que elevaria al Govern la petició i que fins a primers de febrer de l'any següent no es resoluria l'assumpte. També disposà que es consignés en els pressupostos la quantitat que correspongués³².

Altres poblacions pensaven el mateix que Lleida. En la sessió municipal del 24 de desembre es parlà d'un primer escrit procedent de l'Ajuntament de Tarragona en el qual es demanava l'opinió sobre els facultatius titulars, atès que no veien avantatjós el citat reglament per a les capitals de província i poblacions de bona administració que disposessin d'hospitals pagats pels municipis. No cal dir que s'acordà contestar-los-hi que a Lleida no eren necessaris metges per a la visita als pobres, donat també que a l'hospital, a més de l'assistència ordinària, rebien tota l'atenció necessària.

Una escrit oficial –circular núm. 25 inserida en el Butlletí Oficial núm. 15, corresponent al dia 3 de febrer de 1865- disposava que s'havia de fer una classificació dels pobres per arreglar els partits mèdics. S'acordà celebrar sessió extraordinària el dissabte dia 11 a les 6 de la nit –on era necessari que hi assistís el doble nombre de majors contribuents- per fer la citada tria i determinar si els facultatius nomenats per atendre'ls havien de ser metges purs i cirurgians simples o bé professors d'ambdues facultats³³.

³⁰ AML. Actes Municipals. Any 1864. Foli 287r.

³¹ AML. Actes Municipals. Any 1864. Foli 297v.

³² AML. Actes Municipals. Any 1864 (sessió de 28 de desembre)

³³ AML. Actes Municipals. Any 1865. Folis 31v.- 32r.

En aquella sessió extraordinària ³⁴, presidida per l'alcalde Lluís Sanromà i amb l'assistència dels 40 majors contribuents —entre els quals hi era present el metge Jaume Nadal Meroles ³⁵— es dictaren les diferents regles a les quals s'havien d'atendre les municipalitats, tal com la citada determinació dels misèrrims de cada lloc, així com si les poblacions que segons el Reglament havien de constituir partits de 1^a, 2^a i 3ª classe havien de contractar metges purs, cirurgians simples o metges cirurgians.

Nadal Meroles va manifestar - atès que mancaven de suficients antecedents per poder classificar el nombre de pobres i que el Reglament tampoc determinava quins s'havien d'incloure en aquest concepte- que era de l'opinió que fossin els mateixos veïns els que triessin ser considerats pobres per tal d'evitar que s'incloués en la classificació a persones que preferissin tenir metge propi pagant la conducta, que no disposar gratuïtament de titular.

Josep Antoni Morlius va proposar que la classificació la fessin comissions compostes de persones coneixedores del veïnat, prèvia consulta als rectors de les parròquies pel fet de ser els que realment estaven més en contacte directe amb els ciutadans per raó del seu ministeri. A més, considerava que seria important informar-se de la manera com altres poblacions havien resolt l'assumpte.

Nadal, insistint en la idea que havia enunciat, afegí que aquesta seria el millor mitjà pel qual, en el cas probable de que no fossin molts els que volguessin ser classificats com a pobres, es pogués acudir després a la superioritat i retreure-li que Lleida hagués de pagar a set facultatius, tal com li corresponia a raó d'un per cada 600 veïns; a més, considerava acceptable la iniciativa de demanar a d'altres poblacions el mètode que havien adoptat en aquest afer, sobretot tenint en compte que no era molt urgent la resolució del problema i es podia esperar a recollir dades.

Acceptades aquestes idees, s'acordà demanar opinió als ajuntaments de les capitals veïnes i de característiques semblants a Lleida i també a d'altres de més importants; de la mateixa manera es decidí repartir paperetes als veïns

³⁴ AML. Actes Municipals. Any 1865. Folis 37r.-38v.

³⁵ Jaume Nadal Meroles, reconegut metge i polític lleidatà, vivia al número 35 del carrer Major de Lleida, gairebé al costat de la casa del metge i poeta Lluís Roca i Florejachs. Va morir d'una disenteria el 5 de setembre de 1872 als 68 anys; distingit amb els títols de Comanador de l'Ordre de Carles III i d'Isabel la Catòlica, va ser Director de l'Institut Provincial de Lleida i Vice-president de la Junta d'Agricultura, Indústria i Comerç. Deixà, en el moment de la seva mort, a la vídua Josepa Ballesté i quatre fills residents tots a la seva casa.

de la ciutat on haurien d'expressar l'adreça, l'ofici, els mitjans de subsistència, la contribució i altres requisits convenients per tal de poder justificar ser mereixedors del benefici que es dispensaria a la classe pobra a tenor del citat Reglament.

No es tardà molt en conèixer-se la resposta de les ciutats consultades. Mataró i Manresa encara no havien fet res³⁶. Tampoc Tortosa i Osca.³⁷ Barcelona els hi va respondre que no es va preocupar de dur a terme la classificació dels pobres i que va manifestar a la Reina la seva posició contrària al Reglament, atenent que era innecessari i carregós per a la ciutat³⁸. L'alcalde de Girona, adduint els mateixos motius, els hi digué que no havia fet res ni pensava fer-ho mentre no se'l fustigués directament i amb eficàcia pel governador.³⁹

Finalment, una Reial Ordre del dia 6 de juny prorrogà fins el primer de gener de l'any vinent 1866 l'arreglament dels partits mèdics, i se suspengué fins aquesta data el controvertit Reglament de 9 de novembre de 1864.⁴⁰

Notícies de l'epidèmia de còlera que assotà Barcelona l'any 1865.- En la sessió municipal del 13 d'agost de 1865 es va presentar el governador civil, senyor Luciano Quiñones de Leon, i ocupant la cadira de la presidència va explicar que havent-se declarat casos de còlera a Barcelona era molt possible que arribés per tren alguna persona infectada procedent d'aquella ciutat; i atès que no era prudent traslladar un malalt d'aquesta classe a l'hospital, seria convenient disposar d'un local situat fora però en les rodalies de Lleida.

Per aquest motiu recomanava a l'ajuntament que s'ocupés d'aquest assumpte, així com de les demés mesures que considerés convenients per minorar el mal, ja que no era possible atallar-lo. Dit això va abandonar la sala. Immediatament es va acordar nomenar una comissió presidida pel senyor Magí Casals i formada per Josep Vilanova, Jaume Salazar i Sebastià Ribelles, a la qual s'encarregà proposar les mesures urgents a aplicar basant-se en el que s'havia fet en altres ocasions semblants.

³⁶ AML. Actes Municipals. Any 1865. Foli 44r.

³⁷ AML. Actes Municipals. Any 1865. Foli 47v.

³⁸ AML. Actes Municipals. Any 1865. Foli 65v.

³⁹ AML. Actes Municipals. Any 1865. Folis 76v.-77r.

⁴⁰ AML. Actes Municipals. Any 1865. Foli 113r.

Es publicà una circular procedent del govern civil on es dictaven les disposicions que s'havien d'adoptar en cas d'epidèmia de còlera. Assabentat l'ajuntament del seu contingut, el dia 27 encarregà a la citada comissió que s'ocupés de l'assumpte i els informés tot seguit sobre les proposicions que anessin fent.⁴¹

A finals d'octubre, es presentà a l'ajuntament una comissió de les obres de les quatre parròquies – Sant Llorenç, Santa Maria Magdalena, Sant Andreu i Sant Joan- juntament amb Francesc Montaner, majoral de la confraria de Nostra Senyora de Llauradors, i van manifestar que la Junta General de Llauradors i l'obra de Sant Llorenç havien decidit celebrar una funció solemne en acció de gràcies a Déu Nostre Senyor en la seva imatge del Sant Crist Trobat, pel fet d'haver preservat a la ciutat del còlera.⁴²

Atès que ja havien obtingut el permís del bisbe, demanaven a l'ajuntament que nomenés una comissió i procurés recaptar els fons necessaris per dur a terme la iniciativa.

El bisbe decidí que serien els dies 2 i 3 de gener de 1866 quan se celebrarien aquestes festes en acció de gràcies. Es traslladaria la imatge del Sant Crist Trobat des de l'església de Sant Llorenç a la catedral, on es cantaria un solemne *Te Deum* i després es retornaria la imatge al seu lloc.⁴³

Per tancar el record d'aquest brot epidèmic, l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana de Lleida va escriure dos quaderns – *Lérida libre del cólera por Maria en 1865, o sea función literario-religiosa para perpetuar el recuerdo de tan apreciable beneficio*- i el seu director, el prevere Josep Escolà, en va lliurar un a l'alcalde i l'altre a l'ajuntament.⁴⁴

Aquestes van ser les actuacions dutes a terme a la ciutat de Lleida pel fet d'haver restat lliure de l'epidèmia de còlera que, segons les notícies, es declarà a Barcelona a finals de juliol de 1865 i que també incidí en la vila de Ripoll, on des del 22 d'agost fins a finals d'octubre es van enregistrar 400 casos i 78 òbits.⁴⁵

⁴¹ AML. Actes Municipals Any 1865. Foli 148v.

⁴² AML. Actes Municipals. Any 1865. Folis 188v.-189r.

⁴³ AML. Actes Municipals. Any 1865. Foli 225v.

⁴⁴ AML. Actes Municipals. Any 1866. Folis 190r.-190v.

⁴⁵ MONFORTE MARTÍNEZ, R.: *El cólera a la vila de Ripoll*. Gimbernat 1997 (**). Vol. XXVIII, 143-146.

APÈNDIX DOCUMENTAL

En la sessió del 13 de maig de 1863, presidida per l'alcalde Josep Sol i a proposta d'aquest, es van consignar en les Actes Municipals - amb la intenció de perpetuar-ne el seu record -, la sessió solemne que es dugué a terme el matí del dia 10 en motiu del lliurament de senyeres als orfeóns de la província i el festival que se celebrà la nit del dia 11.

L'Ajuntament acordà per unanimitat que es consignés en els següents termes:

Reunido el Cabildo Municipal en el salón de sesiones de las Casas Consistoriales se colocó por orden del Ylustre Señor Presidente un sillón a derecha e izquierda de los últimos en que se hallaban sentados los señores Concejales dando frente a la Presidencia. A poco rato penetró en el salón D. Anastasio Corriá, previa la venia correspondiente, y anunció la llegada a la Casa Municipal de los orfeónistas. En seguida, estando abiertas las puertas de par en par, y habiendo dispuesto el señor Presidente que podían pasar adelante, lo hicieron así los orfeones de Lérida, Cervera, Tárrega, Balaguer, Agramunt y Borjas, llevando al frente de cada uno sus respectivos estandartes. El Ylustre señor Presidente preguntó en voz alta si se hallaban entre los concurrentes los señores D. Luis Roca orfeónista de esta ciudad y D. Juan Tolosa, Director del de Barcelona. A este que se hallaba presente se le hizo sentar en el sillón de la izquierda destinado al efecto, distinción que se obstinaba en no admitir y que admitió finalmente á ruego Señores. Tengo a muy alta honra el ser quien a nombre del Ayuntamiento y de la ciudad os salude a vuestra llegada y reciba el apreciable depósito de vuestras insignias. Lérida esperaba con anhelo vuestra visita de artistas, y en la afectuosa acogida de vuestros compañeros los dignos individuos de nuestro Orfeón y en el entusiasta recibimiento del público habéis leído el placer con que os vemos entre nosotros. Yo me felicito doblemente de vuestra venida, porque este acontecimiento, elevándose sobre la esfera de los hechos vulgares, tiene a mis ojos, como tendrá a los vuestros, una significación importante. Hay desde luego mucha gloria para nuestra provincia en ser ella la segunda de España que da el ejemplo de estos grandes festivales. No ha mucho tiempo que con motivo de una solemnidad parecida, la de la entrega del estandarte al Orfeón Leridano, manifestaba en este mismo sitio su simpático director el deseo vago de que algún día pudiesen los pendones de los orfeones de la provincia recorrerla unidos llevando por doquiera con sus cantos el sentimiento de lo bueno y de lo bello. Pues bien, este laudable deseo, este presentimiento de artista, ha comenzado a realizarse. Esta es la primera cita de vuestra generosa cruzada, cruzada pacífica en que sin más armas que vuestra noble inspiración y la armonía de vuestros coros, vais a luchar sin embargo con enemigos tan terribles como lo son el vicio, la preocupación y el egoísmo. Esta es la primera batalla en que, sostenidos como nuestros antiguos paladines, por el sentimiento religioso, por el afecto a la patria, por la santa amistad y por el amor casto, fuentes inagotables de poesía y de heroísmo, vais a recoger abundantes laureles. ¡Singular coincidencia! Casi al mismo tiempo en que llegáis vosotros, con el justísimo deseo de ganar gloria y renombre con vuestros éxitos, un amigo vuestro y nuestro, un hijo de Lérida, un orfeónista poeta, acaba de ser tres veces laureado en los Juegos Florales abiertos en la Capital del Principado. Yo aprovecho esta ocasión solemne de felicitarlo a nombre de la ciudad, y lo presento a vuestros ojos como una gloria del país y como un ejemplo de lo que pueden la aplicación y el genio. ¡Poesía! ¡magnífica expresión del sentimiento por las palabras! ¡Música! ¡dulcísima poesía del sonido! ¡tan encadenadas una y otra a los lazos de la métrica, y sin embargo tan libres, tan espontáneas, tan poderosas! No se porque, señores; pero me parece estar viendo a estas dos graciosas hermanas, asistiendo a nuestra fiesta, sonriéndos carifiosamente á vosotros sus adoradores y sus protegidos, y

prometiendo quedarse para siempre con nosotros. Señores: ¿quien sabe si esta ilusión mía, hija del entusiasmo, se convertirá en una dulce realidad? ¿porque no hemos de esperar que este día solemne, esta asamblea, á que se han citado tantas inteligencias artísticas, tantos nobles corazones, sea el comienzo de una era de engrandecimiento y gloria para nuestra provincia, de movimiento y progreso literario y musical? Por lo demás, señores, sed bien venidos a nuestra ciudad. Que vuestra permanencia en ella os sea grata; y que cuando después de estas horas de expansión regreséis a vuestros hogares y volváis a vuestras habituales tareas, llevéis un recuerdo tierno de nosotros, como nosotros lo conservaremos para siempre de vuestro entusiasmo, de vuestro mérito y de la bondadosa condescendencia con que habéis acudido a solemnizar esta fiesta religiosa y popular.

del señor Alcalde y de varios regidores. Respecto a D. Luis Roca manifestó D. José Sol y Torrens, otro de los orfeónistas, que hacia poco rato estaba separado de ellos sin que supiera donde podría encontrársele. El señor Presidente ordenó en su consecuencia a los porteros que le buscasen y dijeran en su nombre que asistiera al acto de la entrega de estandartes que iba a verificarse, pues así lo deseaba y con el toda la municipalidad. Un momento después penetraba en el salón D. Luis Roca y anunciado así por D. Eusebio Freixa se sentó después de repetidas instancias por parte del señor Presidente, concejales y orfeónistas, en el sillón e la derecha de S.E. colocado preventivamente como se dejó consignado. Y en el acto el señor Alcalde Presidente leyó con voz clara y conmovida la siguiente alocución que fué escuchada con un profundísimo silencio:

Señores. Tengo a muy alta honra el ser quien a nombre del Ayuntamiento y de la ciudad os salude a vuestra llegada y reciba el apreciable depósito de vuestras insignias. Lérida esperaba con anhelo vuestra visita de artistas, y en la afectuosa acogida de vuestros compañeros los dignos individuos de nuestro Orfeón y en el entusiasta recibimiento del público habéis leído el placer con que os vemos entre nosotros. Yo me felicito doblemente de vuestra venida, porque este acontecimiento, elevándose sobre la esfera de los hechos vulgares, tiene a mis ojos, como tendrá a los vuestros, una significación importante. Hay desde luego mucha gloria para nuestra provincia en ser ella la segunda de España que da el ejemplo de estos grandes festivales. No ha mucho tiempo que con motivo de una solemnidad parecida, la de la entrega del estandarte al Orfeón Leridano, manifestaba en este mismo sitio su simpático director el deseo vago de que algún día pudiesen los pendones de los orfeones de la provincia recorrerla unidos llevando por doquiera con sus cantos el sentimiento de lo bueno y de lo bello. Pues bien, este laudable deseo, este presentimiento de artista, ha comenzado a realizarse. Esta es la primera cita de vuestra generosa cruzada, cruzada pacífica en que sin más armas que vuestra noble inspiración y la armonía de vuestros coros, vais a luchar sin embargo con enemigos tan temibles como lo son el vicio, la preocupación y el egoísmo. Esta es la primera batalla en que, sostenidos como nuestros antiguos paladines, por el sentimiento religioso, por el afecto a la patria, por la santa amistad y por el amor casto, fuentes inagotables de poesía y de heroísmo, vais a recoger abundantes laureles. ¡Singular coincidencia! Casi al mismo tiempo en que llegáis vosotros, con el justísimo deseo de ganar gloria y renombre con vuestros éxitos, un amigo vuestro y nuestro, un hijo de Lérida, un orfeónista poeta, acaba de ser tres veces laureado en los Juegos Florales abiertos en la Capital del Principado. Yo aprovecho esta ocasión solemne de felicitarlo a nombre de la ciudad, y lo presento a vuestros ojos como una gloria del país y como un ejemplo de lo que pueden la aplicación y el genio. ¡Poesía! ¡magnífica expresión del sentimiento por las palabras! ¡Música! ¡dulcísima poesía del sonido! ¡tan encadenadas una y otra a los lazos de la métrica, y sin embargo tan libres, tan espontáneas, tan poderosas! No se porque, señores; pero me parece estar viendo a estas dos graciosas hermanas, asistiendo a nuestra fiesta, sonriéndos carifiosamente á vosotros sus adoradores y sus protegidos, y prometiendo quedarse para siempre con nosotros. Señores: ¿quien sabe si esta ilusión mía, hija del entusiasmo, se convertirá en una dulce realidad? ¿porque no hemos de esperar que este día solemne, esta asamblea, á que se han citado tantas

inteligencias artísticas, tantos nobles corazones, sea el comienzo de una era de engrandecimiento y gloria para nuestra provincia, de movimiento y progreso literario y musical? Por lo demás, señores, sed bien venidos a nuestra ciudad. Que vuestra permanencia en ella os sea grata; y que cuando después de estas horas de expansión regreséis a vuestros hogares y volváis a vuestras habituales tareas, llevéis un recuerdo tierno de nosotros, como nosotros lo conservaremos para siempre de vuestro entusiasmo, de vuestro mérito y de la bondadosa condescendencia con que habéis acudido a solemnizar esta fiesta religiosa y popular.

Terminada su lectura se dejaron oír algunas voces de “bien” “perfectamente” y Don Manuel Fuster, Presidente honorario del Orfeón de Lérida, leyó también lo que sigue:

Señores: La culta Barcelona introdujo en España las Sociedades Corales. Lérida respondió muy pronto a aquella cita de honor, fue la primera imitadora de tan útil pensamiento. Un joven simpático de ardiente imaginación, y de profundo amor al arte de la divina Melpómene, batió el cimiento de la obra llevada gloriosamente a término. Sencillo seductor, por valerme de esta frase, de la juventud leridana, D. Francisco Vidal esparció la fecundante semilla, cuyos óptimos frutos estamos recogiendo. Sin mas recursos que su voluntad inflexible, sin pretensión que no sea generosa, supo interesar a sus jóvenes alumnos, marcándoles entre espinoso sendero la vía inmortal de la virtud. Tanta constancia merecía galardón. El Excelentísimo Ayuntamiento animó al joven Director en su afanosa carrera: tendióle una mano amiga, y le prestó toda su protección en medio de la penuria de recursos de un presupuesto mezquino para las grandes necesidades de la época. Creada la escuela pública de canto, las esperanzas más exigentes rebosaron de placer. El Director redobló su poderoso esfuerzo, y escogió para campo de su gloria el dilatado horizonte de la provincia. Juzgad, señores, el hecho por el resultado. Contad los pendones que acaricia el viento, y decid si es posible allegar en menos de un año tanto tesoro viviente de dulzura y moralización. Doscientos cincuenta alumnos, que como los ensueños de una noche feliz, han sido evocados por la mágica palabra de un hechicero, me recuerdan aquellas estatuas de barro animadas por el fuego celestial que Prometeo robó al sol. Cervera, Balaguer, Tárrega, Agramunt y Borjas, deben la gloria que hoy refleja sobre sus esplendentes pendones a los cuidados y a las fatigas de los Directores de sus Sociedades Corales. Todo es grande, todo generoso en esta empresa civilizadora. La virtud la presidió; el estudio y la constancia la terminaron. Yo no acierto a resolver si es mas sublime la virtud del maestro que se deleita enseñando, que la del discípulo que se afana aprendiendo, no para atesorar riquezas ni honores, sino para formar su alma en la tranquila emoción de las armonías para templar los ímpetus de las pasiones. Señores: el gran suceso que hoy celebramos es la honra y prez de nuestra patria. La vetusta Ilerda precede a todas las provincias de España en una gran empresa de cultura y civilización. El Orfeón leridano es el segundo de la Península Ibérica; pero a su vez es también el primero que atrayendo dulcemente a los demás círculos musicales de la Provincia cantará en un gran festival. Nuestra juventud no conocía hasta hace poco el arte arrebatador de las armonías, divina emanación del trono de Dios. Se solazaba con los cánticos populares, rudos si, pero tristes, como los ecos del desierto, tiernos como el arrullo de las tórtolas; legado que nos hicieron los Árabes al repasar los mares. De hoy mas nuestra juventud poseída de la ciencia de las Musas, delicia de los hombres, armonizará las inspiraciones de su privilegiado genio, con las melodías del arte, así en la música religiosa, como en la profana. La Provincia está de enhorabuena. La ciudad de los Condes acaba de coronar en los juegos florales al eminente vate leridano D. Luis Roca, otro de los dignos individuos de nuestro Orfeón. Aprovechemos, señores, este solemne momento para felicitar al distinguido poeta por su pacífico triunfo, porque gloria es para el país, la gloria de sus esclarecidos hijos. Reciba, pues, el predilecto amigo de Apolo nuestra sincera y cordial enhorabuena. Y tu, generosa juventud que tan alta muestra has dado de abnegación y

constancia, prosigue el empezado camino. Ardua es la empresa, pero segura. Vuestros maestros os conducen con la esperanza en el corazón; con el entusiasmo en la mente. Eráis hasta hace poco humildes violetas ocultas en la espesura. Sacados del olvido por diligente mano, formáis aromático ramillete de fragantes flores, cuyo perfume esparce el céfiro por todos los ámbitos de la Provincia. Las Náyades del Segre asoman su cabeza coronada de rosa y sonríen al ver vuestra apostura y gentileza.

Las mismas o parecidas muestras de aprobación significadas después de la lectura del primer discurso se oyeron á la terminación del de D. Manuel Fuster que se deja transcrito.

D. Francisco Vidal, dignísimo director del Orfeón leridano, manifestó que aunque no era voz autorizada la suya para hablar en acto tan solemne habiéndolo hecho ya con tanto acierto el señor presidente honorario del Orfeón y no obstante de que estaba sumamente conmovido, no podía menos de dar las gracias mas sinceras y afectuosas, como lo hacia, al Excmo. Ayuntamiento de Lérida por su decidida protección, así como a los señores orfeonistas que tan desinteresadamente se han prestado a cooperar con sus esfuerzos al mayor lucimiento y solemnidad del festival abandonando sus hogares.

D. Manuel Fuster significó su deseo de que no sea el último espectáculo de esta naturaleza que se verifique en esta ciudad, y después de hacer un merecido elogio de la juventud que también emplea su inteligencia como D. Luis Roca, D. Juan Tolosa, Directores de los Orfeones de los partidos y todos cuantos contribuyen directa ó indirectamente a la distracción de su patria, suplica al Excmo. Ayuntamiento consigne en su primera sesión lo acontecido en este acto, y a D. Luis Roca le encarece la importancia que indudablemente tendría un poemita conmemorando las fiestas de Sn. Anastasio en el año de la fecha.

El señor alcalde ofreció hacer consignar en el acta de la inmediata sesión, no solo la entrega de los estandartes, si que las alocuciones mediadas y cuanto acontezca referentemente al Orfeón como muy digno de ser conocido de las generaciones venideras.

D. Luis Roca con voz apagada primero y robusta después, dijo que habiendo recibido del Excmo. Ayuntamiento una comunicación que en sumo grado le honra á consecuencia de los premios ganados en los Juegos Florales de Barcelona celebrados este mes, no le ha sido posible todavía contestar por escrito dando las gracias; pero que lo hará muy pronto aprovechando aquella ocasión para manifestar su profundo reconocimiento á una honra tan señalada y que constituye una de las mejores recompensas de sus escasos esfuerzos y buena voluntad por el enaltecimiento de las glorias patrias. Dijo también que aseguraba desde luego haría un poema de algunas hojas conmemorando las fiestas y con ellas el festival.

Hecha la entrega de las banderas que recibió como un sagrado depósito el señor Alcalde, se retiraron los concurrentes dando el acto por terminado.

El mismo día a las once de la noche próximamente, reunidos los orfeones, salieron por las calles principales de la población y cantaron algunas piezas frente a las casas del M. Y. Sr. Gobernador de la Provincia, Excmo. Ayuntamiento, Yltre. Sr. Alcalde y D. Luis Roca.

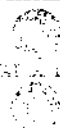
El día siguiente á las once de la mañana, en ocasión que D. Francisco Vidal estaba repartiendo papeletas en el tablado que se levantó para el festival en los claustros del Ynstituto, se rompió uno de los postes del mismo y se recibieron diferentes contusiones algunos de los orfeonistas, entre ellos el Director del Orfeón leridano, quien por efecto de las mismas hubo de trasladársele á su casa y no pudo de ningún modo dirigir el concierto. El Y. Sr. Alcalde que lamentó esta desgracia dispuso inmediatamente la recomposición y mayor

seguridad de las obras. D. Juan Tolosa tuvo la galantería de ofrecerse a dirigir el Festival , y se le aceptó con marcadas muestras de aprecio.

A las siete y media de la noche de aquel día ocupaban el tablado todos los orfeonistas en número de doscientos cincuenta y la banda de música del Regimiento de la Princesa; los claustros del Ynstituto se veían cuajados de un numeroso gentío que puede calcularse escedía de cinco mil almas. Reinó durante toda la función el orden mas extraordinario que nunca se ha visto, y el silencio mas profundo durante los cantos. Una salva de aplausos se dejó oír á la terminación de la sinfonia de la Ópera de Guillermo Tell ejecutada por la banda del Regimiento de la Princesa, y nutridas salvas de aplausos se dieron en cuantos coros se ejecutaron, hasta el punto de haber de repetirse la mayor parte. Antes de cantarse el Himno Triunfal al arte, letra de Don Antonio Mestres y Sendrós y música de Don Francisco Vidal, el señor Presidente Gobernador Civil de la Provincia y señor Alcalde D. José Sol repartieron a todos y cada uno de los Directores de orfeones una magnífica corbata para sus estandartes conmemorativa del festival. El señor Presidente honorario del Orfeón leridano habló un largo rato con buena entonación de voz felicitándose de la nueva distinción de la que acababan de ser objeto los orfeones, y animando a todos los individuos que los componen a no cejar en tan laudable empresa, asegurándoles que aquellos estandartes constituían una gloria para ellos y una satisfacción indecible para sus conciudadanos que veían verdaderas enseñas de civilización, de paz y de progreso en sus esplendentes pendones.

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Centre de Estudis per a l'Apacamentge
i la Investigació

Biblioteca de Medicina
